

Evolutie van de procedure die van toepassing is bij activering van het afschakelplan

Het transmissienet dient voor het vervoer van de elektriciteit die de in België actieve producenten/leveranciers produceren of in het buitenland aankopen om hun klanten te bevoorraden.

Het schaarsteplan moet niet worden toegepast zolang de producenten/leveranciers erin slagen voldoende elektriciteit te produceren of in te voeren om het verbruik van hun klanten te dekken.

Lukt dit niet en voorziet Elia dat de producenten/leveranciers niet in staat zullen zijn om voldoende elektriciteit te produceren of in te voeren, zelfs wanneer rekening wordt gehouden met het volume van de beschikbare strategische reserve, dan moet Elia de ministers van Energie en Economie zo spoedig mogelijk op de hoogte brengen. Zij zullen dan aangeven welke acties Elia moet nemen, zoals de bewuste onderbreking van de bevoorrading (afschakeling) in bepaalde zones.

Om improvisatie te vermijden wanneer een tekort wordt verwacht, heeft Elia, in overleg met het Federaal Crisiscentrum en de administratie van Energie, een procedure uitgewerkt - die kan worden gevolgd indien de ministers daartoe beslissen - om te reageren op een situatie van elektriciteitsschaarste.

Wettelijk kader

Het KB Federaal Technisch Reglement voorziet in artikel 312 §5 dat de netbeheerder de taak heeft om een afschakelplan aan de minister van Energie voor te stellen. De minister legt dit afschakelplan vast na advies van de CREG en in overleg met de minister van Economie.

De toepassing van deze bepaling was aanleiding voor de vaststelling van het Ministerieel Besluit (M.B.) van 3 juni 2005 “tot vaststelling van het afschakelplan van het transmissienet van elektriciteit” (hierna M.B. Afschakelplan). Voordat dit M.B. Afschakelplan werd goedgekeurd, werd het aan een formeel overleg met de Gewesten onderworpen. Het werd na die datum niet meer gewijzigd.

Dit M.B. Afschakelplan maakt meer bepaald melding van twee situaties: hoe het hoofd bieden aan plotse fenomenen (frequentiedaling of ander problemen als gevolg van een opeenvolging van probleemsituaties) en hoe het hoofd bieden aan situaties van “voorspelbare” schaarste. Voor elk van deze omstandigheden bepaalt het M.B. in welke prioriteitsorde de klanten mogen worden afgeschakeld of verwijst het naar de beslissingen die de minister moet nemen.

Het M.B. preciseert voor plotse fenomenen de volgende volgorde van prioriteiten (in stijgende volgorde):

“Op basis van het klassement van afnemers zoals weergegeven in 5. en rekening houdende met de technische middelen waarover de netbeheerders beschikken, wordt de lijst van prioritair afnemers als volgt vastgesteld, in stijgende volgorde van belang:

- *Bevoorrading van afschakelbare directe afnemers en pompbedrijf van de hydraulische accumulatiecentrales; Het gaat hier over de afnemers die rechtstreeks aan het transmissienet gekoppeld zijn en waarmee de transmissienetbeheerder een overeenkomst heeft afgesloten voor de afschakeling van het vermogen in het kader van onder meer het congestiebeheer;*
- *Export van elektriciteit naar andere regelzones;*
- *Bevoorrading van de afnemers in rurale gebieden;*
- *Bevoorrading van industriële productieprocessen;*
- *Bevoorrading van de afnemers in stedelijke gebieden;*
- *Bevoorrading van industrie met als doel de industriële installaties te beschermen;*
- *Bevoorrading van klinieken, hulpdiensten, openbaar vervoer, vitale communicatiecentra (zoals zendinstallaties van openbare omroepen);*
- *Bevoorrading van hulpdiensten van productie-centrales en van hoogspanningsposten.”*

Wat de schaarstesituatie betreft, preciseert het M.B. Afschakelplan geen specifieke prioriteitenlijst zoals voor de plotse fenomenen is voorzien. Het M.B. Afschakelplan verwijst hoofdzakelijk naar de beslissingen die de ministers van Energie en Economie moeten nemen.

Anticiperend op een situatie van elektriciteitsschaarste heeft Elia het echter nodig geacht om nu al over een procedure te beschikken die door de ministers kan worden geactiveerd. De beschikbare tijd tussen de voorspelling van een tekort en de beslissing van de minister om te bepalen tot welke afschakeling moet worden overgegaan om er het hoofd aan te bieden kan dermate kort zijn (in het beste geval 7 dagen) dat het noodzakelijk is om op dit soort situaties te anticiperen en nu reeds de procedure te beschrijven die de ministers zouden moeten toepassen.

Door deze procedure af te spreken konden deze overheden ook anticiperen op de handelingen die ze bij een tekort zouden moeten uitvoeren (sensibiliseringsmaatregelen, verbodsbepalingen, verplichte afschakeling, communicatie met de gouverneurs enz.).

De laatste dagen werd besproken of deze procedure conform is aan het K.B. Technisch reglement en het M.B. tot vaststelling van een afschakelplan en of de minister die uiteindelijk zou beslissen om dit plan uit te voeren daardoor de wet zou overtreden.

Aanvankelijke situatie

Elia beklemtoont dat volgens een nauwkeurige lezing van de toepasselijke regelgeving de activeringsprocedure van het afschakelplan niet illegaal is. De procedure werd echter verbeterd om beter overeen te stemmen met de indicator ‘afschakelbaar vermogen o verbruik per zone’ en die erin vervat is.

Elke procedure kan steeds worden verbeterd, voor zover deze wijziging geen herziening inhoudt van bepaalde handelingen waarvoor de implementatietijd niet verenigbaar is met de komst van de winterperiode.

Tijdslijn

Op 9 april 2003 legde Elia in uitvoering van het K.B. Technisch reglement aan de Ministers I. Durant en O. Deleuze, en aan de Algemene Directie Energie, een voorstel van Ministerieel Besluit Afschakelplan voor, alsook een nota waarin de procedures worden beschreven die kunnen worden toegepast om het hoofd te bieden aan situaties van plotse fenomenen of van schaarste.

Op 3 juni 2005 stelde Minister Verwilghen het M.B. Afschakelplan vast, na afloop van de in het Technisch reglement voorziene procedure (advies van de CREG, overleg met de minister van Economie) en na overleg met de Gewesten.

Op 28 en 30 november 2012 heeft Elia op zijn verzoek in twee brieven aan Staatssecretaris Wathelet een geactualiseerde procedure voorgesteld die kan worden geactiveerd om het hoofd te bieden aan situaties van plotse fenomenen of van schaarste, alsook een geactualiseerde lijst van posten die in deze procedure zijn vermeld.

Aangezien de uitbating van de netten die zich na de afschakelbare posten bevinden door de DNB's wordt verzekerd, kan Elia niet precies identificeren welke plaatsen/wijken door de afschakelingen worden getroffen.

Om de coördinatieprocedures tussen de overheidsinstanties (Federaal Crisiscentrum, gouverneurs enz.) voor te bereiden, werd Elia en de DNB's gevraagd om samen te werken om zo precies mogelijk te kunnen bepalen welke plaatsen/wijken in geval van afschakeling zouden worden getroffen.

Op 20 juni 2014 maakte Elia een geactualiseerde lijst over van de afschakelbare posten, rekening houdend met de operationele ontwikkelingen die in het net werden vastgesteld, in aanmerking te nemen voor de toepassing van het afschakelplan en zijn uitvoeringsprocedure. Na een uitgebreid overleg en samenwerking tussen de Algemene Directie Energie, het Crisiscentrum en Synergrid (Federatie van transmissie- en distributienetbeheerders) kon de Algemene Directie Energie op 2 september 2014 aan de diensten van Minister van Binnenlandse Zaken Wathelet en Staatssecretaris Fonck een kaart overhandigen waarop de plaatsen/wijken zijn aangeduid die kunnen worden getroffen in geval van afschakeling.

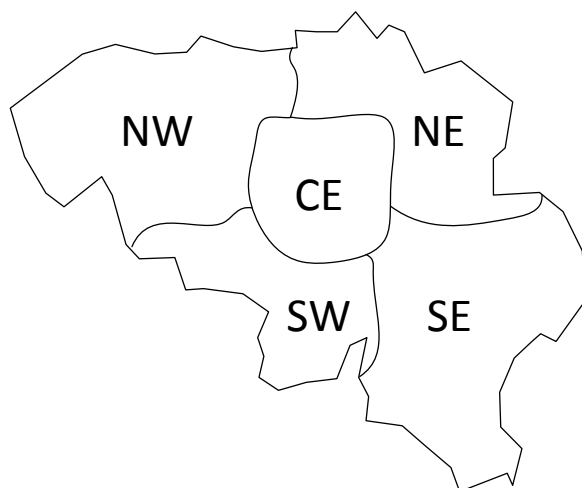
Op 8 september 2014 vroeg Staatssecretaris Fonck aan Elia verslag uit te brengen over de wettelijkheid van de gekozen procedure om het hoofd te bieden aan plotse fenomenen of aan situaties van schaarste.

Op 12 september 2014 heeft Elia in antwoord op deze vraag bevestigd dat de betreffende procedure volkomen wettelijk is. Elia wees echter op het feit dat de naleving van een van de door deze regelgeving voorziene indicatoren vragen oproep voor de zuidwestelijke en zuidoostelijke zones. Om die vragen zo goed mogelijk te beantwoorden en na de haalbaarheid te hebben getest bij de betrokken DNB's kon Elia een aanpassing van de afschakelingssequentie voor de betreffende zones voorstellen om de door de regelgeving gestelde doelstelling dichter te benaderen.

De toegepaste criteria

De regelgeving voorziet een onderverdeling van het elektriciteitsnet in 5 zones (noordwest, noordoost, centrum, zuidwest en zuidoost). Die zones komen niet specifiek overeen met de grenzen van de provincies of de Gewesten.

Figuur 1: 5 geografische zones

In elk van die zones moeten afschakelbare posten worden geïdentificeerd die aan de Europese en nationale eisen voldoen. Bij de selectie werd rekening gehouden met de noodzakelijke operationele eisen en de vastgestelde criteria. De operationele eisen verplichten Elia over een activeerbare afschakelcapaciteit te beschikken om het hoofd te bieden aan plotse fenomenen.

Die fenomenen kunnen zich op eender welk moment voordoen. Daarom heeft Elia getracht om in elk van de 5 elektrische zones (zie bovenstaande afbeelding) over 6 afschakelbare schijven van ~100MW te beschikken, goed voor een afschakelbare capaciteit van ~3000MW in situaties van gemiddeld verbruik (~10.000MW).

Elia beschikt in zijn net in totaal over +/- 800 hoogspanningsposten. Iets meer dan de helft van die 800 posten zijn koppelpunten tussen het transmissienet en de distributienetten. Van deze +/- 400 posten zijn er ongeveer 200 in de procedure opgenomen om het hoofd te kunnen bieden aan plotse fenomenen of situaties van schaarste.

Bij het kiezen van de voor deze procedure geselecteerde posten heeft Elia naar best vermogen getracht om stadscentra te vermijden en zich te richten op landelijke zones overeenkomstig het M.B. Afschakelplan. Het zijn altijd al dezelfde posten geweest die Elia heeft geselecteerd in de procedure om het hoofd te bieden aan situaties van schaarste.

Dit is in meerdere opzichten een correcte keuze die op geen enkele wettelijke bepaling inbreuk maakt. Het M.B. legt immers zelf meerdere verbanden tussen beide procedures. Het gebruiken van een gelijkaardige procedure voor schaarste als voor plotse fenomenen bevordert duidelijk de efficiëntie. Het vergemakkelijkt het coördinatiewerk met de overheidsinstanties (en tussen de overheidsinstanties onderling) en met de distributienetbeheerders.

Er zijn meerdere redenen waarom de afschakelbare posten van tevoren moeten worden geïdentificeerd.

Eenzijds is deze lijst noodzakelijk om het Federaal Crisiscentrum in staat te stellen om met de gouverneurs samen te werken en via hen met alle gemeenten die door deze eventuele afschakelingen kunnen worden getroffen. Om nieuwe posten aan de lijst toe te voegen of de lijst te veranderen zouden nieuwe contacten moeten worden gelegd zodat de nieuwe betrokken gemeenten de nodige maatregelen kunnen nemen. Dit is niet op korte termijn mogelijk.

Anderzijds moet deze lijst worden opgesteld om de distributienetbeheerders die zich achter deze posten bevinden de mogelijkheid te geven om op hun beurt de aangewezen procedures uit te werken. De regelgeving voorziet in het bijzonder dat de elektriciteitsbevoorrading van verschillende categorieën van gebruikers (zoals ziekenhuizen, hulpdiensten enz.) zelfs in een situatie van schaarste moet kunnen doorgaan.

Indien deze categorieën van gebruikers zich achter een afschakelbare post bevinden en Elia bevel heeft gekregen om deze post af te schakelen, dan moet de distributienetbeheerder zo spoedig mogelijk acties ondernemen en/of personeel naar deze post sturen om de bevoorrading van deze gebruikers zo spoedig mogelijk te herstellen.

Het is dus van essentieel belang dat de DNB's deze lijst kennen zodat zij:

- weten welke posten kunnen worden afgeschakeld,
- kunnen identificeren welke gebruikers van de categorieën waarvoor de bevoorrading verzekerd moet blijven zich achter deze posten bevinden,
- de feeders (de 'schakelaars') identificeren die de stroomvoorziening van deze categorieën kunnen herstellen,
- hun personeel opleiden om in die zin in te grijpen
- enz.

Telkens als deze lijst wordt gewijzigd moeten de samenwerkingsprocedures tussen Elia en deze DNB's worden herzien. Wanneer een nieuwe afschakelbare post wordt geïdentificeerd, moeten Elia en de betrokken DNB's eerst nagaan of deze wijziging in alle bestaande processen is aangepast.

Voorgestelde verbetering

De laatste dagen werd de naleving van een van de criteria van dit M.B. in vraag gesteld. Het gaat om het criterium dat in punt 4.2 van het besluit is bepaald en dat stelt dat de afschakelbare vermogens per elektrische zone 'nagenoeg 5%' moeten vertegenwoordigen van het verbruik van deze zones.

Zoals hiervoor reeds aangehaald werd voor elke elektrische zone een lijst van afschakelbare posten opgesteld. Deze lijst werd opgesteld door het afschakelbaar vermogen in verschillende schijven te structureren (6 afschakelbare schijven per elektrische zone). De posten die met deze schijven overeenkomen werden onderverdeeld om een globaal equivalent afschakelbaar vermogen per schijf te bekomen.

Door het afschakelbaar vermogen van deze schijven in verhouding te brengen tot het effectief verbruik van deze zones, bekomen we de volgende ratio's: 4% voor de noordwestelijke zone, 3,5% voor de noordoostelijke zone, 5% voor het centrum, 8% voor de zuidwestelijke zone en 8,4% voor de oostelijke zone.

De ratio van de eerste 3 zones blijkt lager te zijn dan de streefindicator die door de regelgeving is bepaald, terwijl de ratio van de laatste 2 zones hoger is dan dit streefdoel.

Elia onderzocht in welke mate een verbetering van zijn procedure kan worden voorgesteld om deze ratio beter te respecteren, zonder de lijst van de afschakelbare posten te moeten wijzigen (gelet op het reeds gedane coördinatiewerk met de overheidsinstanties en de DNB's).

Elia heeft bijgevolg voorgesteld om de uitvoeringsprocedure van het afschakelplan aan te passen door de zuidwestelijke en de zuidoostelijke zones op te splitsen in twee afzonderlijke afschakelbare gehelen. De betrokken posten en de structuur van de schijven blijven gelijk. Op die manier blijven alle netgebruikers die niet door de activering van het afschakelplan waren getroffen volledig gespaard door deze verandering. Alvorens dit voorstel aan de Staatssecretaris voor Energie voor te leggen, heeft Elia de haalbaarheid ervan bij de distributienetbeheerders getest.

Deze verandering heeft als gevolg dat de eerder vermelde ratio's stijgen tot 4% voor de zuidwestelijke zone en 4,2% voor de zuidoostelijke zone. De ratio's van de overige zones veranderen niet.

Indien het afschakelplan moet worden geactiveerd, zou Elia dan aan de ministers van Energie en van Economie voorstellen om deze aangepaste procedure toe te passen om beter rekening te houden met de indicator vermeld in artikel 4.2 van dit M.B.

Door een dergelijke aanpak voor te stellen heeft Elia dus getracht om rekening te houden met de opmerkingen van de verschillende bij het afschakeldossier betrokken partijen zonder de operationele eisen die noodzakelijk zijn om deze procedure efficiënt te activeren in gevaar te brengen.